

Feminist Dış Politika Benimseyen Almanya'nın Ukrayna Savaşı Tecrübesi

Gün ÜNAL*

Feminist dış politika, devletin ve toplumun homojen bir yapı olduğu genellemenin dışına çıkan, devlet güvenliğine sabitlenmiş bir "milli güvenliğin" ötesine geçerek yeni ve daha kapsamlı bir bakış açısını yansıtmaktadır. Herhangi bir gruplama ve etiketlemeden sakınarak marjinal toplulukların haklarını ve ihtiyaçlarını, bu amaca yönelik adil bir temsilin kaynak kullanımının savunmaktadır. Almanya, İsveç feminist politikasına dayanan bu görüşe, "çeşitliliği" eklemiştir.

Almanya, Fransa, İsviçre ve Danimarka, günümüzde feminist bir resmi dış politika benimseyen dört Avrupa ülkesi konumundadır. Dünya çapında dış politika "aktör" ve "aktrislerinin" yakın incelemesine alınan Ukrayna'nın işgali, feminist dış politikanın savaş ortamında odaklanaca-

ğı unsurları ve dış politika ilkelerini nasıl uygulanacağı konusunda bir fırsat ortaya koymuştur.

Bu fırsat aynı zamanda feminist dış politikanın tutarlılığı, kalıcılığı ve operasyonel güçlükler karşısındaki dayanıklılığına ilişkin başka sorular gündeme getirmiştir.

Öncelikle feminist dış politikanın, günümüzde kadınların "ağırlıklı olarak erkekler tarafından temsil edilen" platformlarda daha fazla yer almaya başlamasıyla oluşan dengeleyici bir olumlu ayrımcılık girişimi olabileceği, yanıtıcı ve yüzeysel niteliktedir. 50 yıla yayılan

gelişmeleri içeren bir silsilenin sonucudur. Özgürleştirici ve kapsayıcı bir bakış açısından, ayrımcılıkla mücadele eden bir insan hakları yaklaşımı

* EUROPolitika EUROPolitika Research Hub | Lisansüstü Araştırma Asistanı | Ankara Üniversitesi Siyaset Bilimi Doktora programı öğrencisi

hem politikacıların profili açısından hem dış politikada bir itibar kaynağı olarak görülebilir. Bununla birlikte, uzun vadeli ve değer odaklı bir görüşün müdahale gerektiren krizlerle nasıl bir ilişki içerisinde olacağı merak uyandırmaktadır.

Bir dış politika eylem planı olarak çeşitli Avrupa ülkeleri tarafından kabul edilmeye başlayan feminist dış politikanın kökeni, kadın hakları ve temsili üzerine 1970li yıllarda düzenlenen 3 uluslararası konferans ve 1981’de CEDAW ın yürürlüğe girmesiyle başlayan köklü bir sürecin ürünüdür ve günümüzde yalnızca kadınların maruz kaldığı ayrımcılık örüntüleriyle ilgilenmemektedir. Yalnızca kadının daha fazla fırsata ve imkana sahip olmasının ötesinde

tüm dezavantajlı toplulukları kapsamayı öngören, günümüzde “kesişimsel” olarak nitelendirilen birden fazla ayrımcılık örüntüsüne maruz kalan, ırk, cinsiyet, inanç gibi toplulukları kapsama hedefi olan feminist dış politika, çok kültürlü bir sosyal

yapının dinamiklerinde ayrımcılığa yanıt verebilecek niteliğe sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Bir uluslararası rejim titizliğinde ilerleyerek, insan hakları çekirdeğinde bir kalkınma planına dönüşmüştür. 2000 yılında Birleşmiş Milletler tarafından yayınlanan 1325 sayılı Karar ve 2019 da Almanya tarafından önerilen, çatışma alanlarında cinsel şiddetle mücadeleyi konu alan 2467 sayılı karar ile belirli toplulukların risk altında olduğu örnekler belirginleştirilmiş ve feminist dış politikanın kökenleri bir anlamda insan hakları mücadelesiyle buluşmuştur.

Bu açıdan feminist dış politika aktörlerinin Ukrayna’nın işgali örneğindeki gibi savaşın oluşturduğu dinamikler karşısında kapsayıcılığa nasıl yaklaştıklarının bir incelemesini

içermektedir. Bu analizin çıkış noktası, diğer ülkelere göre daha yakın bir zamanda feminist dış politika benimseyen Almanya’nın Ukrayna’ya silah sevkiyatı ve Rusya ile bir AB üyesi olarak dezavantajlı konumda enerji

ilişkinin nasıl yürütüleceği sorusu olmuştur. Alman Dışişleri Bakanı A. Baerbock, ülkenin feminist dış politikayı benimseme sürecinde ön planda olan bir siyasi figürdür ve *“Yalnızca en çok sesi çıkan ya da en güçlü olanların değil tüm insanların ihtiyaçlarını önceliği olarak almaktadır. Bu bağlamda insan haklarından çatışmaların engellenmesine, iktisadi kalkınmadan toplumun siyasi süreçlerde temsil edilmesine kadar her alanda sağlık ve çevre kadar önem arz etmektedir.”* şeklinde tanımlamaktadır. Baerbock aynı röportajda başta ulusal güvenlik konuları söz konusu olduğunda feminist dış politikanın ikinci plana atılmayacağını vurgulamıştır.

Avrupa Birliğinin en “kalabalık” ülkesi olan Almanya’nın dış politika yaklaşımı olarak kabul edilen, Baerbock’un liderliğindeki Yeşiller Partisi ve Dışişleri Bakanlığı’nun yakın markajında yürürlükte olan feminist dış politika, siyasi aktörlerin seçim kampanyası ve kariyerlerinin ötesinde, “tüm kesimleriyle toplumun ihtiyaçlarını temsil eden bir dış politikanın” devlet güvenliğine eklenmesi yeni bir bakış açısını yansıtmaktadır. Devletlerin güvenliğinin günümüzde önemini kaybetmeden, insan güvenliğinin önem kazanmaya başlaması esasen birbirine rakip görünen iki kavram arasında bağlantı sunmaktadır.

Kriz yönetimindeki bazı teamüllerle çatışabilecek değer odaklı bir rehberin, kriz anlarına yanıt verirken yeterli olup olamayacağı, bunun yanında

yeni sayılabilecek bir dış politikanın, ilkelerin gelişimi açısından köklü bir geçmişi olmakla beraber operasyonel ve kurumsal ölçekte yeterli mekanizmaya sahip olup olmadığı sorusu gelmektedir. İsveç, Fransa ve

Almanya örneğinde henüz feminist bir kapsayıcılığı karşılayabilecek kurumsal ve operasyonel kapasitenin, iç denetim, görüntüleme ve analiz ortaya çıkararak hak, temsil, adil kaynak kullanımına yönelik politikanın elini güçlendirmesi kriz anlarında nasıl mümkün olabilir ve feminist dış politika ile devlet odaklı milli güvenliğin nasıl bir hiyerarşisi vardır?

Almanya’da Koalisyon hükümetinin 2021 yılının sonunda mutabık kaldığı üzere ulusal güvenlik stratejisi yazılması bu tür soru işaretlerini beraberinde getirmekte, dış politika yaklaşımıyla kriz yönetimi, uluslararası ilişkilerde insan güvenliği alanlarında ilk olmamakla birlikte yeni bir örnek teşkil etmektedir. Bu örneğin olumlu ya da olumsuz hangi yönde

gelişeceği Ukrayna’nın işgalinin sona ermesiyle kriz yönetimine yönelik ilk soruları bertaraf etmiş olsa da işgalden etkilenen bölgelerdeki topluluklar üzerine feminist dış politikanın tutumuyla ilgili soru işaretlerini ortadan kaldırmamıştır.

Kriz yönetiminin yeni krizlere yol açması ve bazı durumlarda krizin etki alanını genişletebileceği riski karşısında, Almanya ulusal dış politika-

sının önünde İngilizce adlandırması nedeniyle “3R ve D” olarak kısaltılan “hakları, kaynakları ve temsili ve

çeşitliliği gözeten dış politika hamlesi beklenmektedir. Buradaki gizli harflerden biri önceki insani güvenlik girişimle çatışma alanında “demilitarizasyon”, başka bir deyişle askerden arındırma denilebilir. Bir dış politika hamlesi olarak uzun vadede çatışma bölgesini askerden arındırma ve istikrar sağlamaya yönelik çalışan bir feminist dış politika hem Almanya’nın iç politika dinamiklerini hem dış politikaya konu olan bölgeyi, insani yardım, politika ve askeri unsurları bir arada ilgilendiren taraflı bir girişimi temsil etmektedir.

Uluslararası ilişkiler tarihindeki ilk insan güvenliğini koruma girişimi feminist dış politika olmamıştır, yakın tarihten örnekler bakıldığında Balkanlarda ve Afrika’daki bazı çatışmalarda *Koruma Sorumluluğu* başlığı altında “R2P” operasyonları en güncel örnek olarak kabul edilebilir. Bu örneklerde operasyonel kısıtlar, R2P’nin kapsayıcılığı ile günümüzde bir feminist dış politika yaklaşımı, çatışma bölgesinde insan güvenliği kavramına bir anlamda “triyaj” yaparak risk altında ve hedef alınan toplulukların güvenliğinin altını çizmektedir. R2Pden

alınan derslerden biri olarak kabul edilebilecek bu ayırım, savaş alanlarında sivillerin, özellikle kadın ve çocukların istismara açık durumuna

dikkat çekmektedir. Uzun ve kısa vadeli hedefleri bir arada yönetmek, konunun odağını genişletmek ve daraltmak, zaman yönetimi ve tutarlılık açısından bazı zorluklar getirmektedir. Kısa dönemde insani ihtiyaçlar, uzun

dönemde askerden arındırma ile barış ve istikrar sağlanması, feminist dış politikanın, hangi mercekten feminizme yaklaşıldığına ilişkin kendi içinde politikacıların yarattığı bazı karşıtlıklar, devletin kendi organları arasındaki uyum en başta silah ticaretine karşı çoğulcu ve barışçıl bir dış politika sürdürme ikilemini gözler önüne sermektedir.

Askerden arındırma yeni bir hedef olmakla birlikte, feminist dış politika benimsemiş Avrupa ülkelerinin ihracat ilişkilerine bakıldığında İsveç ve Almanya gibi ülkelerin insan hakları ihlallerinin yaşandığı ülkelere silah tedarikiyle karşı karşıya kalmaktadır. Uzun vadede strateji ve krize yanıt verme bir ikilem gibi görünebilir. İnsan güvenliğini konu alan R2P gibi girişimlerin üzerine, bu girişimlerden kalan bir uluslararası mekanizma olmasına rağmen devletlerin sıfırdan ve tekil olarak bu tür girişimlerin peşine düşmesi çeşitli riskler

taşımaktadır. Hedef alınanın belirli bir niteliğe sahip olduğu durumlara yönelik derinlikli bir bakış açısıyla krize karşılık verme kapasitesi diğer yandan önemli bir fırsat yaratmaktadır.

İnsani müdahalenin batılı devletlerin askeri müdahalesiyle tekele alınan bir uğraş olmaktan çıkması, tam anlamıyla bir uluslararası kurumsallığa erişmemiş bir insan haklarını koruma “rejiminin” söz konusu olması, Avrupa Birliği düzeyinde feminist dış politika benimseyen ülkeleri, başta Almanya ve İsveç olmak üzere zorlayabilir.

Rusya'nın Ukrayna'yı işgali, son 6 ay içerisinde dış politika gündeminin en üst sırasında yer almış, yalnızca iki ülke arasında değil bazı Avrupa ülkelerinin kapsayıcı dış politika

süreçlerini test etmiştir. İşgalin Ukrayna üzerindeki etkileri, ülkeden ayrılanlar, çatışma hattında bulunanlar ve sivil alanlarda bulunanlar gibi katmanlara ayrıldığında ortaya çıkan

belirgin bir cinsiyet ve yaş dağılımı ortaya koyarken, işgalin demografik

dinamikleri feminist bir dış politika benimseyen aktörlerin nasıl bir yaklaşım ortaya koyacağı merak konusu olmuştur. Rusya'nın Ukrayna'yı işgali, feminist dış politika ilkelerine karşı en güncel siyasi gelişmelerinden biri olup Japonya dahil olmak üzere çok sayıda devleti kriz anlarında göç yönetimi, insani yardım gibi konularda harekete sevk etmiştir. Ancak yalnızca enerji ilişkileri ve silah ihracatı dinamiklerine bakıldığında bile Avrupa ülkeleri dezavantajlı bir konumda kalmaksızın feminist dış politika uygulama konusunda riskler ve tehditlerle karşı karşıya kalmaktadır.

Ulusal güvenlik kaygılarının, işgal gibi örneklerde ön planda olduğu durumlarda feminist dış politika, refah seviyesi yüksek ülkelerin üst kademelerindeki siyasi aktörlerin prestij için

ilgilendiği bir konu olarak algılan-

ma riskiyle karşı karşıyadır. Bu bakış açısıyla feminist dış politikanın kapsayıcılığının elitizm ve sert güvenlik karşısında bir dış politika “önceliği” olabileceğine şüpheyile yaklaşılabilir. Bununla birlikte, AB dışı ülkelerden devamlı göç alarak kültürel çeşitliliğin arttığı Avrupa Birliğinde feminist dış politika sürdürmenin iç politikayla

tutarlılığı başta olmak üzere işlevselliğinin de yakından incelenebileceği en güncel örnek Ukrayna'nın 6 aylık işgal sürecidir.

Kaynakça

Amrita Narlikar, German Feminist Foreign Policy: An Inside-Outside Perspective Policy Paper, 2022

Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi 1325 Sayılı Karar,2000, <https://daccess-ods.un.org/tmp/8624159.09767151.html>

Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi 2467 Sayılı Karar, 2019, <https://daccess-ods.un.org/tmp/8248963.95206451.html>

C. Zilla, Feminist Foreign Policy, Concepts, core components and controversies, SWP Comment 2022/C 48, 2022

S. Dinkel, D. Schinwon, L. Stem, DGAP Policy Brief No. 20, July 27, 2022,